BIBLISTA I HISTORYK SZTUKI CZYTAJĄ EWANGELIĘ

Ks. Antoni Tronina

Gdy Jezus narodził się w Betlejem... Ewangelia Dzieciństwa z komentarzem teologiczno-biblijnym i ikonograficznym. Komentarz teologiczno-biblijny: ks. Antoni Paciorek, komentarz ikonograficzny: Urszula Małgorzata Mazurczak, Wyd. KUL, Lublin 2005, ss. 220

Męka Pana naszego Jezusa Chrystusa według św. Mateusza z komentarzem teologiczno- biblijnym i ikonograficznym. Komentarz teologiczno-biblijny: ks. Antoni Paciorek, komentarz ikonograficzny: Aneta Kramiszewska, Wyd. KUL, Lublin 2007, ss. 192

Ks. prof. Antoni Paciorek, ceniony egzegeta Nowego Testamentu, jest pracownikiem naukowym Instytutu Nauk Biblijnych KUL, gdzie kieruje Katedrą Ksiąg Narracyjnych NT. Jego zasługą było stworzenie zespołu do opracowania Nowego Komentarza Biblijnego, on też jako pierwszy opracował „wzorcowy" tom tego komentarza (Ewangelia według świętego Mateusza, rr.1-13). Obecnie drugi tom (rr. 14-28) tego monumentalnego dzieła jest na ukończeniu i wkrótce zostanie oddany do druku. Można śmiało powiedzieć, że omawiane tutaj dwa tomy wydawnictw albumowych są owocem wieloletniej i żmudnej pracy naukowej Autora. Znamienną analogią w tym względzie są prace amerykańskiego biblisty Raymonda E. Browna, który podsumował swą działalność egzegetyczną wydaniem dwu monografii nt. Ewangelii Dzieciństwa oraz Męki Pańskiej.

W odróżnieniu jednak od erudycyjnych książek Browna, prace ks. Paciorka odznaczają się niezwykłą jasnością i polotem. Zapewne ich przystępność wiąże się z faktem, że Autor zawsze stara się dostosować do poziomu czytelnika i oszczędzić mu zbędnego balastu informacji drugorzędnych. Stara się nie tyle „informować", co raczej „formować" odbiorcę, dostarczając mu bogatego materiału do przemyśleń i medytacji nad własnym życiem. Czyni to jednak w sposób bardzo delikatny, bez cienia moralizowania. Po prostu zostawia go „sam na sam" ze słowem Bożym, które jest „żywe i skuteczne... zdolne osądzić pragnienia i zamysły serca" (Hbr 4,12). Prezentowane tutaj książki są więc doskonałą pomocą do osobistych rozważań nad Tajemnicą Wcielenia i Odkupienia. W tej dziedzinie ks. Paciorek ma zresztą ogromne zasługi dzięki wcześniejszej pracy „Biblia dla każdego i na każdy dzień" (Poznań 1995; przekład ukraiński Lwów 2005). Służą one szerokim rzeszom duchownych i świeckich miłośników Pisma Świętego jako pomoc w codziennej modlitwie myślnej.

Nowością obydwu najnowszych książek ich „interdyscyplinarność". Ks. Paciorek zaprosił mianowicie do współpracy historyków sztuki, aby wspólnie pochylić się nad zbawczym orędziem Ewangelii. W Polsce ten sposób pisania należy ciągle do rzadkości, chociaż na Zachodzie popularna jest od dłuższego czasu medytacja nad tekstem ilustrowanym Biblii (Bildmeditation). Wiadomo powszechnie, jaką rolę pełni ikona w tradycji prawosławnej: jest ona uobecnieniem tajemnicy wiary, której żadne pióro nie jest w stanie opisać. Wystarczy tu wspomnieć ikonę Trójcy Rublowa, tak „modną" dzisiaj także u nas i rozpowszechnianą wraz z komentarzem teologicznym. Zrozumiałe więc, że od pewnego czasu na polskim rynku wydawniczym pojawiły się albumy, tłumaczone zwykle z niemieckiego, jak np. Biblia w malarstwie (wyd. Penta, 1990). Albumy te jednak na pierwszy plan wysuwają reprodukcje dzieł sztuki, podczas gdy tekst natchniony pojawia się tytko w tle, jako objaśnienie dla obrazu.

Otóż w pracach ks. Paciorka rzecz ma się dokładnie odwrotnie, zgodnie zresztą z długowieczną tradycją Kościoła. Aż do późnego średniowiecza bowiem mozaiki czy malowidła na ścianach świątyń służyły pogłębieniu treści przekazywanych przez kaznodzieję w oparciu o żywe słowo Boże zawarte w liturgii. Do tej praktyki duszpasterskiej Kościoła nawiązuje więc biblista, korzystając z pomocy historyków sztuki. W pierwszym z omawianych tomów, poświęconym Ewangeliom Dzieciństwa, część ikonograficzną wraz komentarzem opracowała prof. U. Mazurczak z Instytutu Historii Sztuki KUL. Podobnie jak w komentarzu biblijnym, wyróżniono w tej części tekst Ewangelii św. Mateusza i św. Łukasza, którzy nieco odmiennie przedstawili wydarzenia związane z tajemnicą Wcielenia. Widać na tym przykładzie, jak ważne jest łączenie teologii biblijnej z treściami przestawionymi w dziełach sztuki chrześcijańskiej. Okazuje się bowiem, że medytując nad tekstem biblijnym, nie wolno się zatrzymać nad samą rekonstrukcją faktów historycznych, bo ta nigdy nie będzie w pełni zadowalająca. Ważniejsza od pytania: „Jak to wyglądało" jest refleksja nad prawdami wiary, jakie autor natchniony zawarł w swej narracji.

W drugim tomie, dotyczącym Męki Pańskiej, uwaga egzegety skupia się wyłącznie na Ewangelii św. Mateusza. Jest to świadomy wybór autora komentarza; wie on doskonale, że każda z czterech Ewangelii przedstawia *Mysterium Passionis* na swój własny, oryginalny sposób. Sztuczne ich harmonizowanie byłoby czymś niedozwolonym, podobnie jak rozbicie czterech oryginalnych mozaik i próba ułożenia z nich „syntetycznego" obrazu. Za sugestią biblisty poszła również autorka komentarza ikonograficznego, dr. A. Kramiszewska (Muzeum Uniwersyteckie KUL). Do poszczególnych perykop ewangelicznych dobrała ona bogaty materiał ilustrujący wydarzenia Wielkiego Tygodnia, od namaszczenia w Betami aż po złożenie Jezusa do grobu (Mt 26-27). Dzięki takiemu układowi, w którym komentarz słowny

przeplata się z obrazem, czytelnik może bez znużenia czytać obie te książki z pożytkiem nie tylko intelektualny ale i duchowym.

Takie też było zamierzenie pomysłodawcy obydwu prezentowanych tutaj tomów. Nie wolno ich traktować jedynie jako kolejnych albumów sztuki chrześcijańskiej. Są nimi niewątpliwie, a Wydawnictwo KUL włożyło wiele trudu w ich piękne opracowania. Ale są to przede wszystkim opracowania z dziedziny teologii Nowego Testamentu, przydatne w pogłębieniu osobistej kultury biblijnej i żywej więzi ze Zbawicielem. Można żywić nadzieję, że ks. prof. Paciorek, po wydaniu swego monumentalnego komentarza, ubogaci nas jeszcze całą serią podobnych opracowań teologii nie tylko św. Mateusza.